

and transcendence. The theoretical part of the research contains a project of the ontological and epistemological understanding of belief as a special spiritual activity, which is characterized by the unity of transcendence and existence. The author analyses the main precepts and aspects of manifesting belief and its connection with the concept of despair and doubt. An attempt is made to determine the place, role and means of a personal belief's creation in the historical of humanity, which leads to examining the contraposition of belief and despair.

Investigated temporal expressions of belief, with varied focus: conviction - in the past, and trust - in the present and persuasion - in the future. Belief is the process of transcending the limits of the present in a unique past and an uncertain future by axiological and logical modeling of integral human being.

Key words: belief, creation of belief, existential, despair, doubt, conviction, trust, persuasion.

УДК 101.8+ 37.011.32+364.446

Кірик Т. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін
Київського медичного університету Української асоціації народної медицини
(Київ, Україна), E-mail: kirikt@ukr.net

СПРОБИ ВІДНОВЛЕННЯ НЕОГУМАНІЗМУ НА ПОСТРАДЯНСЬКИХ ТЕРЕНАХ

Анотація. У наявних прогнозах розвитку людства наголос зроблений на політику, економіку і техніку, але значний позитивний внесок нададуть також системи освіти і гуманітарні науки. Детально розглянуто ставлення до ідей гуманізму в СРСР, пояснено причини відмови від використання німецького варіанту неогуманізму. Викладено еволюцію поглядів на роль гуманізму після II світової війни, відзначено досягнення американця П. Куртца і його колег у реанімації неогуманізму. Досліджено вплив цих досягнень на розвиток нового гуманізму на пострадянських теренах. Відзначено діяльність Російської гуманістичної спілки і вказано на нові труднощі в її діяльності. Запропоновано розвивати неогуманізм в науці та освіті України. Відзначено перспективність українського винаходу - поняття ноотехнології, ноогуманізм та ін.

Ключові слова: криза цивілізації, італійський гуманізм, німецький неогуманізм, Римський клуб, неогуманізм Пола Куртца, Російська гуманістична спілка, ноотехнології, ноогуманізм.

Постановка проблеми. Незаперечним є факт загострення екзистенціальних загроз для усього людства і концентрація пропозицій виходу з кризи на шляхах розвитку економіки і виробництва (винайдений навіть новий термін – «зелена економіка»). Наша стаття розглядатиме ці ж проблеми з іншого боку – філософських та ідеальних, моральних засад життєдіяльності та різноманітних учень. Проголошена в її заголовку тема стосується не тільки «боротьби протилежностей (пролетарського інтернаціоналізму vers класичного гуманізму)», а й містить у собі виразну суперечність у використанні головних термінів, що веде до логічного запитання – а чи узагалі існувала потреба в організації якимись радянськими науковцями руху на користь неогуманізму? Чи не були б ці кроки одразу ж визнані негативними і шкідливими вищими державними політичними органами?

Відповіді на ці й подібні запитання ми вважаємо не тільки цікавими з точки зору розвитку філософії освіти, а й перспективними для застосування в Україні, яка платить дуже високу ціну за своє прагнення стати частиною об'єднаної Європи не тільки через географічне розташування, а й завдяки історії, культурі, науці та освіті, типово європейському світогляду та високій подібності архетипів поведінки. Аналіз тематики нових філософських, педагогічних і соціологічних праць українських науковців свідчить про маргінальність досліджень «неогуманізму» (подібні статті є винятком). Це дає нам змогу стверджувати, що обрана тема є достатньо актуальною і має хороші перспективи на досягнення корисних результатів.

Мета статті – дослідити причини і наслідки спроби реанімувати на пострадянських теренах концепту «неогуманізму» й запропонувати шляхи його позитивного застосування в Україні.

Виклад дослідження. У Радянському Союзі гуманізм і відповідні гуманістичні погляди ніколи не відносили до крамоли, адже вся політика скеровувалася на поширення атеїзму, віри в перемогу раціонального і наукового світогляду над усіма іншими, переконаності в реальності побудови суспільства повної соціальної справедливості з назвою «комунізм» (проміжними стадіями розглядалися «соціалізм» і «розвинений соціалізм»). Педагогічні підручники та енциклопедії радянських часів були просякнуті гуманістичними ідеями, поглядами і пропозиціями, а тому ними після певних уточнень доцільно користуватися і зараз ([5; 9] та ін.). Створювалися спеціалізовані твори для фахової підготовки у вищих школах, в назви яких входило слово «гуманізм» ([4] та ін.). Дуже позитивний зміст має й спеціалізована стаття «Гуманізм» в офіційному радянському Філософському енциклопедичному словнику 1989 р. видання: «Гуманізм (від лат. Humanus – людський, людяний), в широкому сенсі – історично змінна система поглядів, що визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, вважає благо людини критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності бажаною нормою відносин між людьми; у вузькому сенсі – культурний рух епохи Відродження. Ідеї гуманізму мають довгу передісторію. Мотиви людяності, людинолюбства, мрії про щастя і справедливість можна виявити в творах усної народної творчості, в літературі, морально-філософських та релігійних концепціях різних народів, розпочинаючи з глибокої давнини. В епоху Відродження гуманізм уперше виступив як цілісна система поглядів і широка течія суспільної думки, викликавши справжній переворот в культурі та світогляді людей того часу» [13, с. 139].

В ідеологічній системі радянського державного управління щойно вказаний «справжній переворот» був проголошений як прямиий шлях переходу від інспірованого винахідниками італійського гуманізму вчення соціальних утопістів до безпомилкової теорії суспільного розвитку Маркса-Енгельса-Леніна. Ми не змогли відшукати у легкодоступній філософській і педагогічній літературі радянського періоду навіть мінімальної критики гуманізму, гуманістичного вчення, творчих та інших досягнень великих європейських гуманістів часів Відродження і подальшого прискореного розвитку Старого Світу.

Щось подібне можна сказати і про неогуманізм, але його серйозна популяризація була відсутня, незважаючи на його очевидні для науковців переваги над класичним гуманізмом. Ми маємо на увазі дуже важливу для системи освіти і підготовки кадрів найвищої кваліфікації тезу німецьких та інших неогуманістів ХІХ ст. (В. Гумбольдт та ін.) про державне значення надання підліткам і молоді не тільки мовних чи історичних, а й природничо-математичних знань. Цей підхід з великим успіхом був здійснений у Німеччині, що зумовило появу найкращої на ті часи освітньої системи на чолі з «дослідницькими» класичними і технічними університетами (слава кращих сучасних ВНЗ України йде ще з тих часів, адже вони також діяли і намагаються продовжувати це робити у рамках «дослідницької (гумбольдтівської) моделі»). Він також дуже придався керівникам Радянського Союзу в момент посилення індустріалізації й вибору такої системи навчання і виховання, що могла вирішити завдання масової та якісної підготовки мільйонів техніків і лаборантів разом з сотнями тисяч науковців-дослідників, технологів, інженерів і конструкторів.

Однак, термін «неогуманізм», який так пропагували в Німеччині часів її науково-університетського розквіту, не зміг разом з моделлю дослідницьких ВНЗ поширитися на всю планету і витіснити з ужитку термін «гуманізм». Причин цього існує чимало, тому ми обмежимося тільки найбільш впливовими. На наш погляд, участь Німеччини в обох світових війнах та незаперечно провідна роль в їх виникненні

знизила у науковців бажання використовувати чимало термінів з тих, які винайшли німці у часи їх найбільшого освітньо-наукового успіху. Було знецінене слово «неогуманізм», набули негативного змісту слова «арії» та «арійці» тощо. Роль найбільш уживаної серед науковців мови в ХХ ст. перейшла від німецької до англійської мови, що стало причиною додаткового зниження цікавості до німецьких винаходів. Можливо, що ще одним фактором стала кількісна перевага студентів гуманітарних профілів і факультетів над тими, хто вивчав точні науки. Проголошена німцями бажана рівновага між гуманітарними і природничо-науковими знаннями так і не була реалізована у діяльності системи вищої освіти. У даний момент усюди на планеті вищі школи готують значно більше «гуманітаріїв», як «природничників».

У виробництві через воєнні конфлікти та інші причини зростала екологічна шкода, накопичувалися різноманітні загрози для якості життя і навіть здоров'я великих мас населення. У другій половині ХХ ст. настав момент усвідомлення того, що продовження подібного шляху розвитку людства неминуче завершиться повною катастрофою (колапсом). Представники гуманітарних і точних наук стали розшукувати шлях відвернення цієї загрози.

Доцільно нагадати про найбільш успішну і загальновідому спробу італійського бізнесмена та успішного менеджера Ауреліо Печчеї зібрати до купи якомога більше провідних науковців (філософів, соціологів, політологів, економістів та інших) для цілком незалежної ментальної діяльності. Він з власного досвіду знав, яким рабом може стати під силовим тиском будь-який науковець, як заподадливо він буде виконувати накази урядів чи просто «сильних світу цього». Тому так важливо було для А. Печчеї створити позаурядову структуру, яку він назвав «Римський клуб» (більш детально про успіхи і досягнення цієї спілки науковців можна познайомитися в [10; 11] та інших виданнях). Нам найбільш важливо вказати на те, що сам А. Печчеї винайшов та активно пропагував поняття «новий гуманізм» – скероване у майбутнє інтегральне гуманістичне вчення, яке, на жаль, так і не отримало тотальної підтримки і поширення на рівень ООН чи хоча б ЮНЕСКО.

На радянських і пострадянських теренах так і не трапилося серйозного відновлення цікавості до німецького неогуманізму. Наприклад, у новій великій кількатомній філософській енциклопедії є окрема стаття для терміну «гуманізм», а от «неогуманізм» лише дуже побіжно згаданий у статті про В. Гумбольдта і його мовно-філософські досягнення [7].

Очевидним винятком з останнього твердження стала діяльність у Москві поодиноких науковців з вищими від середніх творчими можливостями. Як доказ, використовуючи велику книгу, створену на честь 80-річчя І. Т. Фролова, наведемо таке висловлювання: «Здатність до передбачення, що вирізняла І. Т. Фролова, проявлялася в увазі до тих ідей, які не мали ще широкого поширення, але він бачив у них перспективу розвитку наукового світогляду. І. Т. Фролов мислив широко, глобально, його не лімітували ті чи інші ідеологічні кліше. Він прагнув всіляко підтримувати ті напрямки думки, які відображали реалії не тільки сьогодення, а й майбутнього. Коли він займався глобальними проблемами сучасності, то активно підтримував ноосферні дослідження, які в ту пору ще не мали «штампу» на ідеологічну витриманість. Однак І. Т. Фролов наполегливо домагався створення організаційних форм, в яких ці дослідження можна було розвивати. Для нього, фахівця з філософії біології, який перейшов до вивчення глобальних проблем, важливість перспективи розвитку біосфери до ноосфери була безсумнівною» [2, с. 445].

Ці кілька речень вимагають певних пояснень та уточнень. Написані вони з виразною вдячністю до наукових досягнень І. Т. Фролова (1929 – 1999), який здійснив перші в СРСР кроки до філософського осмислення біології та генетики, глобалістики й танатології, етики науки і біоетики, висунув програму комплексного дослідження людини і сформував гуманістичні принципи її вивчення. У книзі з позицій гуманістичної філософії розглядаються філософські, соціальні та етичні

проблеми природознавства, сучасні проблеми гуманізму, питання сенсу життя, смерті і безсмертя людини. У діалозі з цих проблем беруть участь філософи, фахівці природничих і гуманітарних наук, діячі культури [14, анотація].

Слід звернути особливу увагу на те, що І. Т. Фролов серед перших радянських філософів та інших науковців став сміливо й широко використовувати пропозиції та ідеї В. І. Вернадського щодо ноосфери як найбільш бажаного майбутнього для всього людства й навіть Землі. У часи сваволі Й. Сталіна й пізніше тим «найбільш бажаним» міг бути тільки комунізм, тому вчення Вернадського лишалося невідомим в СРСР, фактично, аж до настання «перебудови». Не випадково у цитованому уривку так високо оцінено внесок І.Т. Фролова саме в ноосферні дослідження.

Наголосимо також на тому, що, створивши перший на наших теренах Інститут з вивчення людини, І. Т. Фролов у своїх працях пропонував словосполучення «новий гуманізм» і заклав його у Статут і головні принципи діяльності «Інституту Людини». Але він не зробив наступного великого кроку – не винайшов і не застосував поняття «*ноогуманізм*» як ще більш креативний термін з чудовими перспективами (це стало заслугою українського науковця К. Корсака і його наукової школи [1]). Немає у нього і спроб відновлення терміну «*неогуманізм*», що відсутній в його творах та у працях науковців з його наукової школи. Це ми вважаємо не дуже логічним, адже насправді за сутнісними ознаками і змістом «новий гуманізм» І. Т. Фролова є оновленим та удосконаленим варіантом німецького неогуманізму.

А от безпосередньо термін «неогуманізм» був частково сприйнятим і поширеним в іншій філософській установі – на факультеті філософії Московського університету імені Михайла Ломоносова, де лідером всього процесу став д. ф. н., професор В. О. Кувакін. Урешті виникло добровільне об'єднання науковців з назвою «Російська гуманістична спілка (Российское гуманистическое общество)» (www.humanism.ru). Ця Спілка отримала офіційний статус 16 травня 1995 р., а з осені 1996 р. виходить щоквартальник «Здравый смысл. Журнал скептиков, оптимистов и гуманистов», який однак не зміг подолати економічних труднощів і стати великотиражним.

Особливу роль у прецизизації діяльності В.О. Кувакіна та його колег з Росії відіграв американський філософ Пол Куртц (1925 – 2012), який всю другу половину свого життя присвятив пошукам засобів згуртування науковців задля прискорення вирішення проблем планети на основі розвитку та оновлення гуманізму [3; 8]. Ще з часів своєї молодості, частина якої пройшла у складі американського війська і полягала у звільненні кількох держав Західної Європи, П. Куртц зацікавився проблемами порівняння тоталітаризму в Німеччині та Радянському Союзі й роздумами над тим, які риси в поведінці людей сприяли виникненню війн. Урешті він дійшов висновку, що засобом порятунку людства не зможуть стати релігійні вчення через їх різноманітність і недостатню толерантність. Головні сподівання у забезпеченні людей їжею та необхідними речами він покладав на точні науки та високі технології, а для формування належної мирної і толерантної поведінки запропонував гуманізувати освіту і виховання.

Значне особисте зацікавлення Радянським Союзом спонукало П. Куртца відвідувати конференції у Москві та інших містах, де він і познайомився з В. О. Кувакіним та його колегами. Спершу співпраця полягала у дозволі на переклад і безгонорарне поширення частини важливих творів П. Куртца, зміст яких стає зрозумілим з їх назви: *Искушение потусторонним* (The transcendental temptation: a critique of religion and the paranormal, 1986; рос. пер. – 1999), *Запретный плод: этика гуманизма* (Forbidden fruit: the ethics of humanism, 1987; – рос. пер. – 1993), *Мужество стать: ценности гуманизма* (The courage to become: the virtues of humanism, 1997; рос. пер. – 2000), *Гуманистический манифест 2000: призыв к новому планетарному гуманизму* (Humanist Manifesto 2000: A call for a new planetary humanism, 2000; рос. пер. – 2000) та інші. Пізніше розпочалися активні обміни і стажування

студентів і викладачів, спільно організовані конференції та ін.

Вершинним досягненням росіян і колег П. Куртца ми вважаємо створення найбільш досконалої відозви сучасних гуманітаріїв – документу з назвою «Неогуманізм: декларація світських принципів і цінностей – особистих, соціальних і планетарних» (2010 р.) [6]. Його майже одразу підтримали багато десятків провідних науковців з кількох держав світу, а через два роки Декларація неогуманізму стала центром зацікавлення ЮНЕСКО, де 2012 року сталося її всебічне обговорення та було прийняте рекомендаційне заключне рішення. Пол Куртц ще встиг взяти особисту участь, виголосити промову і пересвідчитися в тому, що його діяльність не зникне і не зазнає нападу, адже багато молодих науковців і значні міжнародні організації визнали його Декларацію ефективним засобом розвитку освіти, виховання і культури.

Не слід думати, що Російська гуманістична спілка одразу ж і дружно перейшла в своїй діяльності на термін «неогуманізм» – там зазвичай використовуються варіанти «гуманізм» чи «сучасний гуманізм». Основна частина матеріалів, яку легко розшукати на сайті організації, датується попередніми роками (можливо що саме тому у них переважають традиційні терміни). Це легко пояснити не тільки меншим віком членів спілки в ті часи, а й погіршенням умов для її діяльності у даний момент. Прочитуємо її Статут: «Основною метою Спілки є «теоретичні дослідження, культурно-просвітницька та соціальна практика, спрямована на поширення та реалізацію в суспільному житті ідей і принципів світського (секулярного, нерелігійного) гуманізму; об'єднання для спільної діяльності людей, які поділяють установки і принципи скептицизму, раціоналізму, різних форм нетоталітарних вільнодумств та індивідуалізму щодо релігії». Спілка має п'ять основних напрямків своєї діяльності: 1) наукове; 2) навчально-виховне і культурно-просвітницьке; 3) видавниче; 4) соціальне і 5) міжнародне» [15].

З часу еволюції Російської Федерації в напрямі відновлення старої імперії та застосування для досягнення цієї мети усім добре відомих засобів тоталітарного правління стали дуже небажаними одразу кілька тез, що входять у статут Російської гуманістичної спілки: розвиток вільнодумства, скептицизм мислення, антирелігійний (секулярний) гуманізм, урешті – тісні міжнародні зв'язки і співпраця зі США, щойно проголошеними головним ворогом Росії. Для активних учасників Російської гуманістичної спілки виникли реальні небезпеки, тому вся організація стала остерігатися виступів з приводу багатьох тем. Саме це, на наш погляд, стало головною причиною зменшення активності діяльності російських неогуманістів.

Ескалація політичного життя Російської Федерації від формального проголошення демократії у 1990-х роках до звичної для росіян одноосібної диктатури супроводжувалася занепадом секулярного світогляду і державною підтримкою всього російського православ'я та перетворенням патріарха Кирила в безпосереднього помічника В. Путіна. Зміни тут настільки глибокі, що цей «глава духовності» проголосив анафему гуманістичним вченням і закликав відмовитися від захисту і забезпечення прав людини в РФ [16].

Висловимо припущення, що несприятливий період в діяльності порядних російських науковців буде не надто тривалим. На нашу думку, філософам і представникам інших наук в Україні слід продовжити ту частину діяльності В. О. Кувакіна і його колег, що має на меті зміцнення миру, злагоди, взаєморозуміння і взаємодопомоги на усій Землі.

Наприкінці сформулюємо вагому пропозицію, що стосується важливості поширення і застосування інноваційного терміну «ноогуманізм». У працях його винахідників він має наступне визначення: «*Ноогуманізм – реалізація принципу ставлення до людини як до найвищої цінності в умовах ноосупільства і прийняття світової конвенції «Про обов'язки Людини» (1, с. 46).* Якщо зміст запропонованої Конвенції очевидний з її назви, то термін «ноосупільство» означає той стан людства у майбутньому, коли все життєзабезпечення спиратиметься на екологічно

безпечно виробництва (на *ноотехнології*). Цих по-справжньому мудрих технологій ще надто мало для цілковитого витіснення індустріальних та ще примітивніших, що й створили незаперечні загрози для існування людей на Землі. Але загальне скерування сучасних пошуків приблизно 10 мільйонів науковців PhD-рівня дає змогу сподіватися на вже доволі близьке у часі настання можливості поєднання зростання чисельності населення людства з підвищенням якості і безпеки його буденного життя до стандартів провідних держав світу.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Корсак К. Нооглосарій як засіб позитивізації майбутнього й нових цілей вищої освіти / К. Корсак, Ю. Корсак // Вища освіта України. – 2014. – №2. – С. 42-48
2. Корсаков С. Н. Концепция комплексного исследования человека И. Т. Фролова в контексте развития философско-антропологической мысли / С. Н. Корсаков // Человек-наука-гуманизм : к 80-летию со дня рождения академика И.Т. Фролова [отв. ред. А.А. Гусейнов] ; Ин-т философии РАН. – М. : Наука, 2009. – С. 426-452
3. Куртц П. Искушение потусторонним / П. Куртц – М.: Академический Проект, 1999. – 601 с.
4. Лисицын Ю. П. Медицина и гуманизм / Ю. П. Лисицын, А. М. Изуткин, И. Ф. Матюшин – М.: Медицина, 1984. – 280 с.
5. Лихачев Б. Т. Педагогика. Курс лекций: Учеб. пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушателей ИПК и ФПК. – Изд. третье, испр. и допол / Б. Т. Лихачев. – М.: Юрайт, 1998. – 464 с.
6. НЕОГУМАНИЗМ: декларация светских принципов и ценностей – личных, социальных и планетарных (Российское гуманистическое общество). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.humanism.ru/neohumanism.htm (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
7. Новая философская энциклопедия: В 4 т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд; Научно-ред. совет: предс. В. С. Стенин, заместители предс: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. – М.: Мысль, 2001. – Т. III. Н – С. – 2001 – 692, [2] с.
8. Памяти Пола Куртца [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://humanism.ru/articles.phtml?num=001006> (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
9. Педагогическая энциклопедия. Гл. ред. И. А. Киров. Том 1. А-Е. – М., «Сов. Энцикл.», 1964. – 831 с. Том 2. Ж-М. – М., СЭ, 1965. – 915 с. Том 3. Н-С. – М., СЭ, 1966. – 880 с. Том 4. С-Я. – М., СЭ, 1966. – 911 с.
10. Печчеи А. Человеческие качества: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Д. М. Гвишиани. – 2-е изд. – М.: Прогресс, 1985. – 312 с.
11. Римский клуб / Сост. Д. М. Гвишиани, А. И. Колчин, Е. В. Нетесова, А. А. Сейтов. – М.: УРСС, 1997. – 384 с.
12. Сванидзе: Патриарх Кирилл называет ересью гуманизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://newsland.com/user/4296648057/content/svanidze-patriarkh-kirill-nazyvaet-eresiu-gumanizm/5128431> 22-03-2016 (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
13. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др. – 2-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
14. Человек-наука-гуманизм: к 80-летию со дня рождения академика И.Т. Фролова [отв. ред. А. А. Гусейнов] ; Ин-т философии РАН. – М.: Наука, 2009. – 800 с.
15. Чёрный Ю. Ю. Современный гуманизм. Аналитический обзор. Часть 4. Гуманизм в современной России. – 2006 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.humanism.ru/black4.htm (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
16. Сванидзе: Патриарх Кирилл называет ересью гуманизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://newsland.com/user/4296648057/content/svanidze-patriarkh-kirill-nazyvaet-eresiu-gumanizm/5128431> 22-03-2016 (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.

REFERENCES:

1. Korsak K., Korsak Yu. Nooghlosarii yak zasib pozytyvizatsii maibutnoho y novykh tsilei vyshchoi osvity [Nooghlossary as tool positivization of future and of new goals of the higher education] // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2014. – #2. – S. 42-482.
2. Korsakov S. N. Kontseptsiya kompleksnogo issledovaniya cheloveka I. T. Frolova v kontekste razvitiya filosofsko-anthropologicheskoy mysli [The concept of a comprehensive study of human Frolov in the context of the development of philosophical and anthropological thought] // Chelovek-nauka-gumanizm : k 80-letiyu so dnya rozhdeniya akademika I.T. Frolova [otv. red.

A.A. Guseynov] ; In-t filosofii RAN. – M. : Nauka, 2009. – S. 426-452

3. Kurtts P. Iskushenie potustoronnim [Temptation otherworldly] – M.: Akademicheskii Proekt, 1999. – 601 s.

4. Lisitsyn Yu. P., Izutkin A. M., Matyushin I. F. Meditsina i gumanizm [Medicine and humanism] – M.: Meditsina, 1984. – 280 s.

5. Likhachev B. T. Pedagogika. Kurs lektsiy: Ucheb. posobie dlya studentov ped. uchebn. zavedeniy i slushateley IPK i FPK. – Izd. tret'ye, ispr. i dopol [Pedagogy. Lecture Course: Textbook. manual for students ped. instructional. institutions and students IPC and FPC]. – M.: Yurayt, 1998. – 464 s.

6. NEOGUMANIZM: deklaratsiya svetskikh printsipov i tsennostey – lichnykh, sotsial'nykh i planetarnykh (Rossiyskoe gumanisticheskoe obshchestvo) [Neo-humanism: the declaration of secular principles and values – personal, social and planetary (Russian Humanist Society)]. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.humanism.ru/neohumanism.htm>

7. Novaya filosofskaya entsiklopediya: V 4 t. [The New Encyclopedia of Philosophy: The 4 t] – M.: Mysl', 2001. – T. III. N – S. – 2001 – 692, [2] s.

8. Pamyati Pola Kurttsa [Memory of Paul Kurtz] [Electronic resource]. – Access mode: <http://humanism.su/ru/articles.phtml?num=001006>

9. Pedagogicheskaya entsiklopediya. Gl. red. I. A. Kirov. Tom 1. A-E. – [Educational Encyclopedia]. – 880 s. Tom 4. S-Ya. – M., SE, 1966. – 911 s.

10. Pechchei A. Chelovecheskie kachestva: Per. s angl. [Human qualities]. – 2-e izd. – M: Progress, 1985. – 312 s.

11. Rimskiy klub [The Club of Rome]. – M.: URSS, 1997. – 384 s.

12. Svanidze: Patriarkh Kirill nazyvaet eres'yu gumanizm [Svanidze: Patriarch Kirill calls the heresy of humanism] [Electronic resource]. – Access mode: http://newsland.com/user/4296648057/content/svanidze-patriarkh-kirill-nazyvaet-eresiu-gumanizm/5128431_22-03-2016

13. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar' [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. – 2-e izd. – M.: Sov. entsiklopediya, 1989. – 815 s.

14. Chelovek-nauka-gumanizm: k 80-letiyu so dnya rozhdeniya akademika I. T. Frolova [Man-Science-Humanism: the 80th anniversary of Academician I. T. Frolov]; In-t filosofii RAN. – M.: Nauka, 2009. – 800 s.

15. Chernyy Yu. Yu. Sovremennyy gumanizm. Analiticheskiy obzor. Chast' 4. Gumanizm v sovremennoy Rosii. – 2006 [Modern humanism. Analytical Review. Part 4. Humanism in modern Russia. – 2006] [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.humanism.ru/black4.htm>

16. Svanidze: Patriarkh Kirill nazyvaet eres'yu gumanizm [Svanidze: Patriarch Kirill calls the heresy of humanism] [Electronic resource]. – Access mode: http://newsland.com/user/4296648057/content/svanidze-patriarkh-kirill-nazyvaet-eresiu-gumanizm/5128431_22-03-2016

Кирик Т. В., кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой иностранных языков и социально-гуманитарных дисциплин Киевского медицинского университета Украинской ассоциации народной медицины (Киев, Украина), E-mail: kirik@ukr.net

Попытки восстановления неогуманизма на постсоветском пространстве

Аннотация. В имеющихся прогнозах развития человечества упор сделан на политику, экономику и технику, но значительный положительный вклад окажут также системы образования и гуманитарные науки. Детально рассмотрено отношение к идеям гуманизма в СССР, объяснены причины отказа от использования немецкого варианта неогуманизма. Изложена эволюция взглядов на роль гуманизма после Второй мировой войны, отмечено достижение американца П. Куртца и его коллег в реанимации неогуманизма. Исследовано влияние этих достижений на развитие нового гуманизма на постсоветском пространстве. Отмечена деятельность Российского гуманистического общества и указано на новые трудности в его деятельности. Предложено развивать неогуманизм в науке и образовании Украины. Отмечено перспективность украинского изобретения – понятий ноотехнологии, ноогуманизм и др.

Ключевые слова: кризис цивилизации, итальянский гуманизм, немецкий неогуманизм, Римский клуб, неогуманизм Пола Куртца, Российское гуманистическое общество, ноотехнологии, ноогуманизм.

Kiryk T., Ph.D. of Pedagogic Sciences, docent, head of department of foreign languages and social and human sciences Kiev Medical University of Ukrainian Association of Folk Medicine

(Kyiv, Ukraine), E-mail: kirikt@ukr.net

Attempts to Restore Neo-Humanism in the Post-Soviet Space

Abstract. *The existing forecasts of human development emphasis on politics, economics and technology, but will have a significant positive contribution to the education system and also the humanities. Considered in detail the ideas of humanism in the Soviet Union, explained the reasons for not using the German version of neo-humanism. Outlined the evolution of views on the role of humanism after World War II, marked the achievement of American P. Kurtz and his colleagues in intensive care neo-humanism. The effect of these achievements in the development of a new humanism in the post-Soviet space. It noted the work of the Russian Humanist Society and pointed to new challenges in its activities. It is proposed to develop a noohumanism in science and education in Ukraine.*

Key words: *crisis of civilization, the Italian humanism, the German neo-humanism, the Club of Rome, neo-humanism Paul Kurtz, Russian Humanist Society*

УДК 316.42

Лавлинский Р. А.

доцент, Донецкий национальный университет экономики и торговли
имени Михаила Туган-Барановского (Кривой Рог, Украина),
e-mail: merkuriy84@mail.ru

ТРАНСФОРМАЦИЯ СТЕРЕОТИПОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация. *Цель статьи – раскрыть процессы и механизмы трансформации стереотипов, становления новых стереотипных систем в условиях глобализации, анализ национальной культуры и национального государства и массового стереотипа в контексте потребительского общества.*

Методика. *Исследуя процессы трансформации стереотипов в условиях глобализации, автором использовались поисковый, логический и исторический методы. Методы обобщения применялись к изучению феномена вестернизации. При помощи сравнительного метода анализировались особенности механизма становления стереотипа и фиксация его в социальном действии.*

Результаты. *Проведенный анализ социального стереотипа в контексте истории человеческого развития показал, что глобализация связана с созданием и интеграцией стереотипов между большими и малыми, традиционно и политически организационными, культурно разными социумами. Конкуренция, между ними неизбежно приводит к созданию либо новых социокультурных и политических стереотипов, либо к распаду прежних стереотипных систем.*

Научная новизна полученных результатов определяется содержанием исследовательских задач и путями их разрешения.

Практическая значимость статьи заключается в возможности использования результатов исследования в преподавании лекционных курсов по социальной философии, философии культуры и т.д.

Ключевые слова: *стереотип, феномен стереотипа, трансформация, глобализация, социальный механизм.*

Постановка проблемы. *Формирование международных рынков предполагает не только «свободное движение» капиталов из страны в страну, но и «свободное движение» социальных стереотипов.*

В период глобализации одной из актуальных проблем становится явление унификации и стандартизации ценностей, вследствие чего, глобальное коммуникативное поле предполагает стереотипизацию основных сфер жизнедеятельности человека.

Исследователи. *Проблема стереотипов, которые существуют, как феномены в жизнедеятельности человека достаточно широко освещены как в отечественной литературе И. П. Грищенко [1], Е. М. Шерман [2], так и зарубежных Е. А. Ивановой [3], И. Н. Щекотихиной [4], Д. М. Полевым [5], Н. П. Суходольской [6], С. Г. Климо-*